

KÂĞIT FABRİKASININ İZMİT ŞEHRİNE KATKILARI

SÜLEYMAN BEYOĞLU*

Akçakoca Kocaeli'ni fetihle görevlendirildi (1326). Orhan Gazi 1337'de İzmit şehrini ele geçirdi. Anadolu eyaletine bağlanan İzmit merkez olmak üzere Kocaeli sancağı teşkil edildi. 1522'de Kocaeli Sancağı 8 kazaya sahipti. 1690'da eyalete tahsil edildi ise de 1718'den sonra tekrar sancak haline geldi. 1883'de İzmit kelimesinin İzmir ile karıştırılmasından dolayı Kocaeli'nin kullanılması tavsiye edilmekle birlikte İzmit'te kullanılmaya devam etti. 1855'te Kocaeli Sancağı kaymakam idaresinde Hüdavendigar eyaletine bağlandı. 1861'de büyüklüğü ve merkeze olan uzaklığı dikkate alınarak idari yapısı Kocaeli mutasarrıflığı dönüştürüldü. İstanbul'a yakınlığı, işlek limanı yanında demir, kara ve deniz yolları üzerinde oluşu sebebiyle 1888'de Hüdavendigar'dan ayrılarak müstakil Kocaeli Sancağı haline getirilmiştir. 1873'de Haydarpaşa-İzmit, 1890'da İzmit- Adapazarı demiryolunun hizmete açılması. 1895 yılında Derince limanının faaliyete geçmesiyle birlikte Anadolu'dan gelen malların depo edildiği ticari bir kimliğe bürünen sancağın önemi bir kat daha arttı. İstanbul'un güvenliği açısından da ön güvenlik tedbirlerinin alındığı bir sancak olarak öne çıkıyordu. Kocaeli 1899'a gelindiğinde 4 kaza, 12 nahiye ve 606 köyden oluşmaktadır. 1918'de Hendek nahiyesinin kaza yapılmasıyla sancağın kaza sayısı yediye çıkmıştı. Meclis-i Vükela, 3 Ekim 1920'de Kocaeli'nin vilayet olmasına karar verdi. 1923'de Kocaeli vilayete dönüştürülmüştür.

CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA ŞEHİRDE HAYAT

İzmit'te su evlere eşeklerle taşınıyordu. Küçük bir gazojen motoruyla üretilen elektrik şehrin çok azına verilirken, çarşı ve sokaklar gaz lambalı fenerlerle aydınlatılıyordu. Bu durum 1950'lere kadar sürdü. Kâğıt fabrikasında ek santraller devreye girince şehre de elektrik verilmeye başlandı. Bu yıllarda İzmit sakinleri genellikle Orhan Cami'nin bulunduğu tepede bahçeli ahşap evlerde otururdu. Şehrin çarşısı demiryolunun iki tarafında sıralanmış dükkânlardan ibaretti. Hava kararınca dükkânlar kapanır, şehre bir kasvet ve yalnızlık çöker, herkes evlerine çekilirdi. Elektrik yetersizliği nedeniyle şehirde gece hayatı hemen hemen yoktu. Şehrin tek sineması kendi elektriğini kendisi ürettiyordu. Bu sinemada sessiz, siyah beyaz filmler gösterilir, sahnedeki piyanoda filme uygun müzikler çalınırdı. Sıcak yaz akşamlarında Otel Asya'nın yerinde bulunan Belediye Bahçesi'ne gidilir, denizi seyrederek çay içilir, sohbet edilirdi. İzmit'ten İstanbul'a gitmek isteyenler buharlı trenle 3,5 saatte Haydarpaşa'ya ulaşabiliyordu. İstanbul-İzmit arasında Uğur ve Kırlangıç adlı vapurlar karşılıklı olarak günde iki sefer yapıyorlardı. Sabah 9'da vapura binerken akşama doğru Tophane rıhtımına varabiliyorlardı. Uzun süren bu yolculuğun tek cazip yanı ucuz olmasıydı. Yolculuğa çıkanlar öğle yemeklerini yanlarında getiriyorlardı. Gölcük'ten, Karamürsel'den toplanan meyveler, sebzeler de "Alamana" denilen büyük yelkenli sandallarla İstanbul'a taşınırdı. Yeni İzmit Halkevi binasının açılış töreni 19 Şubat 1941 Pazartesi günü yapıldı. Geniş sinema salonu, tiyatro salonu, kütüphane ve diğer birimleriyle uzun yıllar İzmit'in en önemli kültür merkezi oldu.

* Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi

KÂĞIDIN KISA SERÜVENİ

İnsanlar önce taş, tablet, deri, kumaşa resim ve yazılarını yazıyorlardı. M.Ö 4000 Mısır'da papirüs yazı ve resim malzemesi olarak kullanıldı. Anadolu'da Bergama yöresinde keçi, koyun derilerinden Pergamane-Parşömen kullanıldı. İlk kâğıt üretimi M.S 105'de Çin'de- Selüloz liflerisuya batırılıp, hamur haline getirilip ezilerek, kurutulup yapıldı.

İslam ülkelerinde Halife Harun Reşid (786-809) 794'te Bağdat'ta kurulan bir kâğıthaneden devletin ihtiyacını karşılıyordu. Ayrıca Halife Mutasım (833-842) döneminde Samerra'da papirüs imalathanesi bulunuyordu. Kâğıt 13. Yüzyılda bütün Avrupa'ya yayıldı.

1741'de Yalakabad (Yalova) İbrahim Müteferrika bilinen ilk kâğıt imalathanesi kurdu. Amasya, İstanbul, Bursa, Yalova, İzmir, Beykoz'da bulunan imalathanelerde kâğıt üretimi yapılıyordu. Daha çok Çin, Hindistan, Türkistan ve Avrupa'dan gelen kâğıtlar da kullanılıyordu. 25 Temmuz 1843 tarihinde İzmit'te bir kâğıt fabrikası kurulması için gereken alet ve edevatı satın almak üzere Londra'ya Barutçubaşı Ovannis Efendi gönderildi. Ovannis Efendi, burada bulunan kâğıt fabrikalarında incelemelerde bulundu. Dogen adlı bir mühendisin çizdiği kâğıt fabrikası planını Meclis-i Ahkâm-ı Adliye'ye takdim etti. Sanayinin gelişmesi için kurulacak fabrikaların memlekete faydalı olacağı değerlendirilerek, kâğıt fabrikasının ihalesine karar verildi. II. Abdülhamit devrinde Serkarin (Başmabeynci) Osman Bey'e 1886 kâğıt fabrikası kurma imtiyazı verildi. 1893'de Hamidiye kâğıt fabrikası açıldı. Ancak ortaklardan Masson Scott firması ile anlaşmazlık nedeniyle 1912'ye kadar üretim yapılamadı.

İZMİT KÂĞIT FABRİKASININ KURULUŞU

1924 yılından itibaren Avusturya, Hollanda, Belçika L. Nahum ve ortakları Komandit Şirketi (1927) Adapazarı Melen Çayı üzerinde kâğıt fabrikası kurma teklifleri yapılmıştı. Türkiye Cumhuriyeti'nde 1927 Sanayi Sayımına göre; Kâğıt ve karton sanayinde 348 işletmede 2792 çalışan tespit edildi. 1932'de 41 işletmenin ithal kâğıt işledikleri görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk, Bir memleket kâğıdını kendi yapmadığı zaman ulusal kültürünü yabancı lütfuna bağlar diyerek, bu sanayinin önemine ve dışa bağımlılığa dikkat çekmişti. Bu meyanda Mehmet Ali (Kâğıtçı), 30 Temmuz 1927 Kâğıt Yüksek Mühendisliği diploması aldı ve yerli kâğıt fabrikası kurma konusunda teşebbüslere başladı. J. M. Voith firmanın temsilcileri ile birlikte (daha sonra İzmit fabrikasını kuran) 1928 yılı başında Norveç Oslo'da Winter-Hijehn-Kongensgt 5. Overretsakforer adlı firmanın müracaatı ve 8 maddelik talepleri iletildi. 1928 ortalarında yine bir İsveç grubu Kastamonu yakınlarında bir kâğıt fabrikası kurmak için girişimde bulundu. Yapılan birçok tekliften ve engellemelerden sonra kâğıt fabrikası kurulması kararlaştırıldı.

İlk ciddi girişim Tütün İhisarı Genel Müdürü Behçet Günay'ın 6 Aralık 1928 tarihinde Mehmet Ali Kâğıtçı Bey'e yazdığı mektupla başladı. Mehmet Ali Bey'in 20 Aralık 1929 tarihli kâğıtçılığımız hakkında rapor adlı çalışması politikanın belirlenmesini sağladı. Mehmet Ali Bey, Günlük 20 ton üretim kapasiteli kurulması düşünülen fabrikanın şartnamesini hazırladı. 1930 yılına kadar beş yabancı firmadan gelen teklifler değerlendirildi. Halbstaff ve Weber şirketlerinin teklifi uygun bulunmadı. Zum Bruderhous, Voith ve Füllnerwerke firmalarının teklifleri kabul edildi. Ancak ihale aşaması 1929 Bunalım'ı da dikkate alınarak Maliye Bakanlığı

Müsteşarı Ali Rıza Bey'in yazısıyla durduruldu. Birinci Sanayi Planında kâğıt fabrikası kurulması planlandı. Tütün Umum Müdürü 1931 yılında fabrikanın Gemlik'te kurulacağını gazetelere açıkladı. İktisat Vekili Şakir Kesebir'in 1930 yılında "İktisadi Vaziyetimize Dair" hazırladığı raporun kâğıtçılıkla ilgili bölümü Mehmet Ali Bey'in raporuna dayanmaktadır. Çünkü raporda bir kâğıt fabrikası kurulması ve milli kâğıt sanayi kurulması öneriliyordu. Sanayi Bakanlığı malî darlık nedeniyle buna izin vermedi. Atatürk duydu ve Celal Bayar'a sordu. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal, Sanayi Umum Müdürü A. Şerif Onay'ı İktisat Vekili Mustafa Şeref Özkan'a sordu. Atatürk izin verilmemesini umum müdürünün kötü niyetine veya bazı menfi tesirlere bağladı. Celal Bayar'ı Mustafa Şeref Özkan'ın yerine İktisat Vekili yaptı. İktisat Vekili Mustafa Şeref Özkan'ın görevden alınması ve Celal Bayar'ın bakanlığa getirilmesiyle 3 Ekim 1932'de İş Bankası'nın kâğıt ve cam fabrikası kuracağı açıklandı. Vakit Gazetesi 24 Aralık 1932'de İş Bankası'nın günlük 30-35 ton üretim yapacak kapasitede bir kâğıt fabrikasını İzmit veya Sapanca taraflarında kuracağı haberini kamuoyu ile paylaştı. 3 Haziran 1933'de Sümerbank kuruldu. Birinci Kalkınma Planı için 40 milyon TL ayrıldı. Planda dokuma, demir, kâğıt sanayi ilk üçtedir. 8 Ocak 1934'de Celal Bayar kâğıt fabrikasının İzmit'te kurulacağını açıkladı. Mehmet Ali Bey, daha 1928'de fabrikanın İzmit'te olmasını önermişti. Bunun gerekçesi olarak İzmit'in enerji, su, işçinin kolay ve ucuz temini, ulaşım, orman ve hammadde sağlama kolaylığı, deniz kenarı, demiryolu, zemin olarak iyiliğini göstermişti. 14 Ağustos 1934'te fabrikanın temeli Başvekil İsmet İnönü ve İktisat Vekili Celal Bayar tarafından atıldı. 26 Mart 1934'de yapılan ihale 750.000 TL'ye Voith firmasına verildi. Fabrika 18 Nisan 1936'da deneme üretimine başladı. 6 Kasım 1936'da Cuma günü açılışı yapıldı. Fabrikanın açılışında Celal Bayar, fabrikanın 3.300.000 TL'ye mal olduğunu senelik 12.000 ton üretim yapacağını, 2.800.000 TL kazancığını, selüloz fabrikasının yanında Gemlik'te bir suni ipek fabrikasının kurulacağını açıkladı. 13 Ağustos 1934 Cumhuriyet Gazetesinin verdiği bilgiye göre, Türkiye'de bir günlük kâğıt tüketimi 75 tondur. İzmit Kâğıt Fabrikası günlük 35 ton üretim yapıyordu. Kâğıt için bir sene de dışarıya verdiğimiz para 5 milyon liraydı. İzmit kâğıt fabrikasının dışarıya gitmesini engelleyeceği para 2.330.000 TL idi. İkinci kâğıt ve selüloz fabrikasının temeli 1936'da atıldı. 1944'de tamamlandı. İzmit kâğıt fabrikası, yapılan uzun mücadelelerden sonra kurulabilmiştir. Türk Cumhuriyeti kâğıtçılığının temeli burada atılmıştır. Bu üretim kâğıt ve selüloz konusunda dışa bağımlılığı azalttı. Devlet eliyle sanayileşmenin temelleri atıldı ve başarılı olduğu görüldü. 1938 yılında Sümerbank Kâğıt ve Karton Fabrikası yasal bir değişiklikle Sümerbank Selüloz Sanayi Müessesesi oldu. Kurulan kimya fabrikası memleketin klor, tuz ruhu, Selüloz, reçine, kaolin, şap, klor, arkil, kaolin v.b ihtiyacını aynı zamanda kâğıt sanayinin önemli yardımcı maddelerini üretti. Kâğıt Fabrikası 1937'de 8934 ton kâğıt üretilip satmış ve 2.733.367 liralık girdi sağlamıştı. 1926 ve 1938 yıllarında Selanik uluslararası sergisinde ürün kalitesi bakımından altın madalyayla büyük ödülü kazandı. 1938'de İzmir uluslararası fuarında altın madalya aldı. Kurum, 1955'de SEKA adını aldı. SEKA, Zonguldak (Çaycuma), Giresun (Aksu), Muğla (Dalaman), Afyonkarahisar, Balıkesir'de yeni fabrikalar açtı.

SAPANCA GÖLÜ-İZMİT SU TESİSATI

1931 yılında yaklaşık 14.000 nüfusu olan şehir fabrikasının açılmasından sonra 28.000'i geçti. 1935'ten sonra İzmit bir çekim merkezi olmuştur. 1935-1940 yıllarında ülke nüfusu ortalama binde 17 oranında artarken Kocaeli'nde binde 22,5 artış oldu. Nüfusu hızla art-

miş ve bir sanayi merkezi haline geldi. Fabrika, kimya sanayinin İzmit'te gelişmesinin önünü açtı. Vatandaşların iş bulmasına ve görece refaha kavuşmasına yol açtı. 1939'da Falih Rıfkı Atay İzmit Kâğıt Fabrikasında 500 kadar işçi çalıştığını, bütün tesis tamamlandığında işçi sayısının 1500'ü bulacağını, halen 18.000 nüfuslu şehrin süratle kalkındığını işaret ettikten sonra Sapanca Gölü'nden İzmit'e su getirecek tesislerin tamamlanmasıyla ikinci kâğıt fabrikasının donanmanın su ihtiyacının karşılanacağını, İzmitlilere kişi başına 140 litre su temin edilebileceğini yazmaktadır.

Birinci Kâğıt Fabrikası'nın su ihtiyacı İzmit Körfezi'ne dökülen Kilez Deresi'nden sağlanmıştı. Burada yapılan iki tane 94 x5, 5x 5 m boyutundaki durultma havuzu ve filtre sisteminden 40 cm çapındaki borularla saniyede 150-200 L su alınmıştır. Selüloz Fabrikası ile İkinci kâğıt Fabrikası'nın kuruluşuna karar verince bu suyun yetmeyeceği görüldüğünden yapılan incelemeler sonucunda Sapanca Gölü'nden su getirilmesine karar verilmiştir. Gerekli suyun sağlanması için 24 km uzaklıktaki Sapanca Gölü'nden 80 cm çapında borularla saniyede 600 litre su getiren boru hattı 23 Haziran 1943'te açıldı. Bu suyun 250 L/s'lik kısmı Kâğıt Fabrikasına, 250 L/s'lik kısmı Selüloz Fabrikalarına veriliyor ve 100 L/s'lik kısmı da Klor Alkali Fabrikası, Devlet Demiryolları, Donanma Komutanlığı ve İzmit şehri arasında paylaşılıyor.

SEKA SINEMASI VE RADYOSU

SEKA'DA kültürel etkinlikler daha 1940'larda başlamıştı. Önce geniş personel yemekhanesi akşamları sinema salonu olarak kullanılmaya başlandı. Yıllar sonra yemekler birimlere dağıtılınca bu salon sinema ve spor müsabakalarının yapıldığı bir alana dönüştü. SEKA sinemasının tam teşkilatlı bir salona dönüşmesi 1956 yılına rastlar. Bu sinemada Fitaş, Emek, Konak gibi büyük film şirketlerinin seçme filmleri oynatılırdı. SEKA sinemasında filmlerin niteliğine göre kadın ve çocuk matinelere de yapılırdı. Kasım 1964'de Eskişehir Hava Üs Komutanlığı İzmit'e bir radyo hibe edince, bu radyoyu işletme işi dönemin valisi Bekir Suphi Aktan tarafından SEKA'ya havale edildi. Dönemin SEKA Genel Müdürü Cemil Köstem bu konuyu ilgiyle karşıladı. Radyonun ismi Kocaeli Eğitim Radyosu ismiyle her gün 12:00-13:00 ve 18:00-19:00 saatleri arasında yayın hayatına başladı. Kısa sürede yayın saatleri arttırılarak Kocaeli Türk Musikisi Derneği, SEKA Caz Topluluğu, İzmit Orduvevi Orkestrası, Gölcük Askeri Fabrikalar Müzik Kolu konserleri ve öğrenci saati, ilden haberler, sağlık, spor, köyümüzle baş başa, halk eğitimi, ziraat, sanayi, turizm, tiyatro, edebiyat, kadın ve çocuk gibi programlarla yayınlar zenginleştirdi. Radyonun yayın alanı yaklaşık 50 km idi ve halk tarafından ilgiyle takip ediliyordu. Ancak memleket genelinde yayın yapma hakkının TRT'ye ait olması Kocaeli Eğitim Radyosu'nun sonunu getirdi ve radyo TRT'ye devredildi.

SEKA POSTASI

Kurum içi haberleşmeyi sağlamak amacıyla 21 Haziran 1956'da SEKA Postası yayınlanmaya başladı. On beş günde bir yayınlanan küçük boy ve dört sayfalık bu gazete Naci Girginsoy tarafından hazırlanıyor ve selüloz basımevinde basılıyordu. Personele dağıtılan bu gazetenin fiyatı sembolik olarak bir kuruştur. Gazeteyi hazırlayıp yayınlayan Naci Girginsoy'un ölümü üzerine 1 Ocak 1982'de yayınlanan 517. Sayısı ile yayınına son verildi. Ağustos 1984'ten itibaren farklı içerikte ve iki aylık olarak SEKA Dergisi'nin yayınlanmasına yeniden başlandı. Yirmi beş yılı aşkın bir süre düzenli olarak yayınına sürdürmüş olan SEKA Postası gerek SEKA'nın tarihi ve İzmit'teki sosyal yaşam için son derece değerli bir kaynaktır.

KÜLTÜREL VE SOSYAL ETKİNLİKLER

1936'da üretime geçen Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları kuruluşundan dört yıl sonra kültürel ve sanatsal etkinliklere başladı. SEKA'nın sosyal kültürel işler birimi tiyatro temsilleri konusunda da hassas davranarak İstanbul'un nitelikli tiyatro topluluklarıyla anlaşmalar yaptı ve onları İzmit'e davet etti. Bu toplulukların başında Haldun Dormen Tiyatrosu geliyordu. Dormen Tiyatrosu 1959'dan 1970'lerin sonuna kadar Sözde Melekler, Beş Parmak, Kırkından Sonra, Küçük Kulübe, Sokak Kızı İrma, Cengiz Han'ın Bisikleti, Bugün Git Yarın Gel, Bit Yeniği gibi oyunları başarıyla temsil ederek İzmit halkının beğenisini kazandı. İzmit'e sık sık gelen bir başka tiyatro topluluğu da İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrolarıydı. Gülriz Sururi-Engin Cezzar Tiyatrosu, Kent Oyuncuları, Azak Tiyatrosu, Gönül Ülkü-Gazanfer Özcan ve arkadaşları topluluğu, unutulmaz Cibali Karakolu oyunu ile Karaca Tiyatrosu, Nisa Serezli-Tolga Akşiner Tiyatrosu gibi topluluklar da İzmit'e sık sık uğruyorlardı. Böylece İzmitli sanatseverler Haldun Dormen, Ayfer Feray, Sadettin Erbil, Gülriz Sururi, Yılmaz Gruda, Engin Cezzar, Yıldız Kenter, Müşfik Kenter, Şükran Güngör, Erol Günaydın, Genco Erkal, Münir Özkul, Altan Erbulak, Metin Serezli, Nevra Serezli, Toto Karaca, Suna Pekuysal, Müjdat Gezen, Al, Poyrazoğlu gibi birçok sanatçıyı SEKA tiyatro sahnesinde izleme hatta sohbet edebilme fırsatı buldular.

SEKA İzmit'te çeşitli festival, şenlik, gece, balo, konser ve resitalere ev sahipliği yaparak halkın birlik ve beraberliğini güçlendirmiş, kültürel yönden doyurucu aktiviteleri de geleneksel bir hale getirmiştir. Bunlardan en önemlileri SEKA sinema salonunda gerçekleştirilen pilav günü, pişmaniye şenlikleri, İstanbul'dan ünlü şairlerinde davet edildiği şiir ve müzik geceleri, dondurma gecesi, müzik festivali, kiraz festivali, fındık festivaliydi. Böylece İzmit'te gerçekleştirilen çeşitli davet, şenlik ve geceler halkın vazgeçilmez aktiviteleri arasına girmişti.

1950'lerden 1980'lere İzmit'te çeşitli konferanslar verilmiş, seminer ve toplantılar yapılmıştır. Bunların bir kısmına SEKA ev sahipliği yapmıştır. Bunlar genellikle milletvekili basın toplantıları, anne-çocuk bakımı konferansı, NATO'nun 10. Yıl konferansı, ilkökul aile birliği toplantıları, TÜRK-İŞ semineri, Halk Eğitim semineri gibi toplantılardı. SEKA ayrıca her türlü milli ve dini bayram kutlamasına da ev sahipliği yapmıştır. İzmit'in en önemli kültürel etkinliklerinden biri de sergi ve fuarlardı. Yerel sanatçı ve ilgililerden başka il dışından sanatçı ve sanatseverlerde sergi ve fuarlara katılmak üzere İzmit'e gelirdi. Örneğin ünlü ressamlar Saim Niyazi Resnelioğlu ve Mahir Gürsel İzmit'e sergi açmışlardı. Ayrıca karikatür sergisi, inkılap resimleri sergisi, milli sanayi sergisi, ordu sergisi, çocuk resimleri sergisi, fotoğraf sergisi gibi sergiler de İzmit halkı tarafından ilgiyle izlenmiştir. SEKA kültürel etkinliklerde her zaman öncü bir rol oynamış, gençlerden oluşan ve sanatsal faaliyetlerle uğraşacak bir gençlik teşkilatının kurulması planlanmıştır. SEKA, kendi içinde de okuma yazma bilmeyen personeli için okuma yazma kursları düzenlemiş, köylerde okuryazarlığı teşvik amacıyla köylere okunmuş gazeteler yollanmıştır. Muhtaç öğrencilere kırtasiye yardımı yapılmış, çeşitli şiir ve satranç yarışları düzenlenmiştir. SEKA ayrıca kız ve erkek çocukları için 1966 yılında bir bale kursu açmıştır. 1961 yılında SEKA genel müdür yardımcısı Hüsnü Gündüzalp'in girişimiyle kurulmuş bir yardım derneğidir. Kuruluş amacı ekonomik durumu iyi olmayan SEKA mensuplarının çocuklarına destek olmak, böyle ailelerin çocuklarından hasta olanların tedavi masraflarına destek vermektir. Ancak zamanla hizmet alanları o denli genişledi ki İzmit'in en önemli sosyal yardım kuruluşu haline geldi. Defileler, balolar, çaylar düzenlendi. Toplu sünnet törenleri gerçekleştirildi. Bu balolara davet edilen bazı sanatçılar; Gönül Yazar, İlhan İrem, Nükhet Duru, Sezen Aksu, Ajda Pekkan, Neşe Karaböcek, Ayşe Mine, Selçuk-Rana Alagoz, Bülent Ersoy, Behiye Aksoy'du.

SEKA'NIN SPORA KATKISI

Mehmet Ali Kâğıtçı tarafından 1937'de kurulan Kâğıtspor kulübü değişik spor dallarında önde gelen sporcular yetiştirdi. SEKA, mavi beyaz formasıyla bir de Kâğıtspor tesis etmişti. 1940'ların başlarından itibaren şekillenmeye başlayan kulüp, sporun birçok dalında amatör bir ruhla mücadele etti. Sporcular SEKA çalışanları idi. Kâğıtspor, Kocaeli spor hayatına önemli katkılarda bulundu. 1970'li yıllara kadar sporla geçinenlerin geçimini sağlaması önemli bir problem iken, SEKA sporcuları işçi olarak istihdam ederek ve gerekli altyapıyı sağlayarak sporculara büyük destek vermiştir. Güreşte Hasan Demirci 52 kg da 1951'de Akdeniz Oyunları ve 1952'de Helsinki Olimpiyatlarında şampiyon oldu. Osman Kambur 68 kg da Türkiye şampiyonu olduğu gibi 1954 Dünya ve 1959'da Balkan ikincisi oldu. Ramis Kahveci 62 kg da 1961'de Balkan ikincisi, 1962'de Avrupa birincisi, 1964'de Balkan üçüncüsü ve 1965'de dünya dördüncüsü oldu. Avni Çetinözer 97 kg da 1963'de Tayyar Yalaz Kupası birincisi, 1963'de Türkiye üçüncüsü ve 1965'de Türkiye ikincisi oldu. SEKA Kâğıtspor Kulübü güreş takımı mensupları 1990'lı yıllarda önemli başarıları imza attılar. 1992'de Kenan Şimşek 90 kg da, Barcelona Olimpiyatlarında ikinci ve Osman Albayrak 74 kg da, Ümitler Dünya Şampiyonası'nda birinci oldu. 100 kg da güreşen Ömer Aslantaş 1989-1994 arasında Türkiye'deki karşılaşmalarda birincilik ve ikincilikler aldıktan sonra 1991'de Ümitler Dünya Şampiyonası'nda ve Balkanlar Şampiyonası'nda, 1993 Akdeniz oyunlarında ve aynı yıl ordulararası dünya şampiyonasında birincilik aldı. Bunların yanı sıra çok sayıda güreşçi gençler, minikler ve büyükler kategorilerinde çeşitli dereceler aldılar. Boksta Mesut Sarper 1927 Türkiye Şampiyonası'nda şampiyon oldu. 60 kg. da Seyfi Tatar 1971'de Türkiye şampiyonu ve Balkan Şampiyonası'nda birinci oldu. Kâğıtspor boksörlerinden Erim Denizer, Hüseyin Kardeş, Ali Koşar ve İlhan Tabak 1970'de Batı Anadolu Grubu Boks Şampiyonası'nda birincilikler kazandılar. Ali Çeliksiz, Vedat Güner ve Zeki Akergin 1981'de Türkiye Gençler Boks Şampiyonası'nda şampiyon oldular. Futbol takımı ise 1950-1951 dönemi Türkiye Amatör Futbol Şampiyonası'nda dördüncü oldu. Aynı grupta 1963-1964 döneminde ikinci ve 1964-1965 döneminde de birincilik elde etti. 1990'lı yıllarda Kocaeli Birinci Amatör Küme'de varlığını korudu. Erkek Basketbol takımı da Kocaeli bölgesinde çeşitli birincilikler kazanmasına rağmen ülke çapında büyük başarılar elde edemedi. Buna karşılık Bayan Basketbol Takımı 1980 ve 1982'de Anadolu Kupası Birincisi oldu ve 1982'de Türkiye Deplasmanlı Bayanlar Birinci Ligi'ne yükseldi ve başarısını sürdürdü. Kürek ve yelken grubunda ise 1957'de Bülent Özet ile Ahmet Özdil ikilisi yelkencilikte bir birincilik ve iki üçüncülük kazandılar.

SEKA Kocaeli kenti için çok şey ifade ediyordu. Büyük bir istihdam kaynağı ve ekmek kapısıydı. 1930'lardan sonra bölgenin sanayileşmesinde önemli bir rol üstlenmişti. Gün oldu kent elektriğin yarısını karşıladı, gün oldu köy yollarının yapımına destek verdi. Bazen su meselesine çözüm bulmaya çalıştı. Kentin kültürel hareketliliğinin kaynağı oldu. Çocukların eğitimine destek verdi. Hem kültürel dönüşümün paydaşı, hem de bu kültürel birikimin en büyük destekçisi oldu.

SOSYAL YARDIMLAR VE SEKA ÇOCUK DOSTLARI DERNEĞİ

1941 Ağustos'undan itibaren işçi lojmanları inşaatı şehrin imarına katkı, işçilere elbise, ayakkabı yemek gibi sosyal yardımlar yapıldı. 1970'li yılların sonlarına doğru İzmit'te personel için 397 lojman, 44 odalı ve 66 yataklı bekâr evi ve misafirhane olarak 43 odalı 78 yataklı bir SEKA evi bulunmaktaydı. SEKA mensuplarının çocukları için 29 Ekim 1956'da bir kreş açıldı ve

kısa sürede gelişerek 180-200 dolaylarında çocuğa hizmet verecek duruma geldi. 27 Temmuz 1957'de ise SEKA mensupları için Sapanca Gölü'nün Kazakburnu mevkiinde bir yazlık kamp kuruldu. Düşük bir ücret karşılığında hizmet veren bu kamp 1976'da 101 barakada 516 yatak kapasitesine ulaştı ve aynı yıl 331 aile burada yazlık kamp yaptı. İzmit'in simgesi olan Saat Kulesi bakımsız ve sahipsiz kalmış, külahı çökmüş, saatleri durmuş ve harap olmuştu. 1970 yılının yazında çeşitli basın organları kulenin onarımı için bağış toplamaya başlamıştı. Bu konu SEKA Genel Müdürü Aziz Gümüş tarafından sahiplenerek kulenin esaslı bir şekilde tamiri sağlandı ve 3 Şubat 1971'de açılışı yapıldı.

SEKA Çocuk Dostları Derneği, SEKA mensuplarının eşleri ve SEKA'da çalışan hanımlar tarafından 1 Temmuz 1961'de kuruldu. Hızla gelişen dernek çok etkin gelir getirici faaliyetler yürüttü ve özellikle okullar yoluyla atık kâğıt toplama kampanyaları açarak, toplanan kâğıtları SEKA'ya satmak suretiyle önemli gelir elde ettiler. SEKA'nın diğer müesseselerinde de derneğin şubeleri açıldı. Dernek biri İzmit Tütünçiftlik'te ve diğeri Dalaman'da olmak üzere iki tane SEKA Çocuk Dostları Derneği ilkokulu ve İzmit Çene Suyunda bir SEKA Çocuk Dostları Derneği Ortaokulu inşa ederek Milli Eğitim Bakanlığı'na bağışladı. Dernek her yıl on üniversite öğrencisine burs vererek, üç dört fakir çocuğun tedavi ve ameliyatlarını yaptırarak, yüz dolaylarında çocuğu sünnet ettirerek, ihtiyacı olan fakir ailelere yardım ederek, 23 Nisan baloları ve SEKA mensuplarına yönelik çeşitli sosyal faaliyetler düzenleyerek Kocaeli'nde büyük saygınlık kazandı.

SEKAPARK'IN KURULUŞU

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi öncelikle deniz kenarında bulunan ve geçmişte SEKA'nın stok alanı olarak kullanılan bölgeyi Sekapark adı altında çağdaş bir parka dönüştürmeyi amaçlayarak projelendirdi. Ancak projede bir sorun vardı. SEKA'nın İzmit işletmesinin arazisi ve üzerindeki yapılar tümüyle Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'ne devredilmiş olmakla birlikte sahildeki iskele ve çevresinde bulunan ve park alanını ortadan ikiye bölen 120 dönümlük arazi Erdemir'e kiralanmıştı. Bu durum park projesini sıkıntıya sokmuştu. Fakat SEKA'nın tamamı Kocaeli Büyükşehir Başkanı İbrahim Karaoğlu'nun girişimleri sayesinde Büyükşehir'e verildi ve proje hayata geçirildi.

SEKA KÂĞIT MÜZESİ VE BİLİM MERKEZİ

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Sekaparkın kuruluşundan sonra Birinci Kâğıt Fabrikası ile bağlı birimleri onarıp yeniden düzenleyerek burada SEKA Kâğıt Müzesi ile yanında bir Bilim Müzesi kurmaya karar verdi. Türkiye'nin en büyük teknoloji tarihi müzelerinden biri olan SEKA Kâğıt Müzesi büyük bir kültürel ve endüstriyel miras ile zengin bir arşive sahiptir. Müzede SEKA Kâğıt Fabrikası'nın üretim sürecine, buradaki günlük ve sosyal yaşama, SEKA alanının tarihine, kâğıt sanatlarına, Mehmet Ali Kâğıtçının ve Sekalılarının anılarına yer verilmektedir. Müze içinde ayrıca geleneksel yöntemlerle kâğıt yapma atölyeleri, katı ve ebru gibi kâğıt sanatlarına ilişkin atölye ve sergiler bulunmaktadır. Müze, klasik bir müze anlayışının dışına çıkarak sanatçıların ve kâğıt tasarımcılarının eserlerinin sergilenmesine olanak sağlayan bir mekân haline gelecek ve hem tarihi, hem de kendini sürekli güncel tutan modern ve örnek bir müze imajı sergileyecektir. Türkiye'nin en büyüklerinden biri olan Bilim Merkezi'nde her düzeydeki ziyaretçi ve öğrenciler bilimsel deney düzenekleri yardımıyla yapacakları deneylerle bilimin

ilginç yönlerini interaktif bir şekilde görecektir. Burada ayrıca çeşitli sergi ve etkinlikler de düzenlenecektir.

Kısaca söylemek gerekirse SEKA Kâğıt Fabrikası Kocaeli şehrine uzman ve teknik eleman yetiştirilmesi yanında yurt dışına kursiyer ve öğrenci gönderilmesi dâhil birçok ekonomik ve sosyal katkılar yapmıştır.

KAYNAKÇA

Dölen, Emre, *Çin'den Kocaeli'ne Kâğıdın Öyküsü*, Kocaeli, 2014.

Erken, İlkay, "Tanzimat'tan Cumhuriyete Kocaeli Sancağının İdari Yapısı", *Türkiyat Mecmuası*, 25 (2015), ss. 193-236.

Sarioğlu, Mehmet, *Bir Cumhuriyet Aydını Mehmet Ali Kâğıtçı*, İstanbul, 2008.

Sarioğlu, Mehmet, *SEKA Postası'nın Işığında İzmit'te Kültürel Yaşam*, Kocaeli, 2013.

